

Sygn. akt I NSK 54/18

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 10 września 2019 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Ewa Stefańska (przewodniczący)

SSN Paweł Księżak

SSN Jacek Widło (sprawozdawca)

Protokolant Joanna Karolak

w sprawie z powództwa C. Towarzystwo Ubezpieczeń Spółka Akcyjna z siedzibą w W.

przeciwko Prezesowi Urzędu Ochrony Konkurencji i Konsumentów

o stwierdzenie praktyk naruszających zbiorowe interesy konsumentów

po rozpoznaniu na rozprawie w Izbie Kontroli Nadzwyczajnej i Spraw Publicznych w dniu 10 września 2019 r.

skargi kasacyjnej pozwanego

od wyroku Sądu Apelacyjnego w (...)

z dnia 9 maja 2017 r., sygn. akt VI ACa (...)

- 1. oddała skargę kasacyjną,**
- 2. zasądza od pozwanego na rzecz powoda kwotę 540 (słownie: pięćset czterdzieści) złotych tytułem zwrotu kosztów postępowania kasacyjnego.**

UZASADNIENIE

Prezes Urzędu Ochrony Konkurencji i Konsumentów (dalej jako: „Prezes UOKiK”, „Prezes Urzędu” lub „pozwany”) decyzją z dnia 17 lipca 2012 r., nr RLU (...), działając na podstawie art. 33 ust. 4 i 5 ustawy z dnia 16 lutego 2007 r. o ochronie konkurencji i konsumentów (jednolity tekst: Dz.U. z 2019 r., poz. 369; dalej jako: „u.o.k.k.”), po przeprowadzeniu wszczętego z urzędu postępowania w sprawie praktyk naruszających zbiorowe interesy konsumentów dotyczącego C. Towarzystwo Ubezpieczeń S.A. z siedzibą w W. (dalej jako: „C.”, „Spółka” lub „powód”), orzekł:

I. na podstawie art. 26 ust. 1 u.o.k.k. uznał za praktykę naruszającą zbiorowe interesy konsumentów działanie Spółki, polegające na stosowaniu, w obrocie z konsumentami następujących postanowień, zamieszczonych we wzorcu umowy „Ogólne warunki ubezpieczenia pojazdów - C. Komunikacja”:

1. „C. nie odpowiada za szkody, będące następstwem zdarzeń: innych, niż wskazane w zgłoszeniu szkody”;

2. „Jeżeli na podstawie badań zleconych przez C. okaże się, że w okresie ubezpieczenia kluczyki lub inne urządzenia przewidziane przez producenta pojazdu do uruchomienia silnika lub odblokowania zabezpieczeń przeciwkradzieżowych zostały skopiowane, a Ubezpieczający i/lub osoba uprawniona do korzystania z pojazdu nie powiadomiła o tym fakcie C., C. odmówi wypłaty odszkodowania za szkodę powstałą wskutek kradzieży pojazdu, jego części lub wyposażenia dodatkowego”;

3. „W przypadku szkody polegającej na kradzieży pojazdu, C. wypłaci odszkodowanie, jeżeli Ubezpieczający wypełni następujące obowiązki: (...) przekaże C.: dowód rejestracyjny i kartę pojazdu, o ile była wydana na ubezpieczony pojazd albo dowód dopuszczenia do ruchu, chyba że zostały utracone na skutek rozboju lub wymuszenia rozbójniczego”;

4. „W przypadku szkody polegającej na kradzieży pojazdu, C. wypłaci odszkodowanie, jeżeli Ubezpieczający wypełni następujące obowiązki:

(...) przekaże C. kluczyki lub inne urządzenia przewidziane przez producenta pojazdu do uruchomienia silnika lub odblokowania zabezpieczeń przeciwkradzieżowych, w liczbie i stanie (tj. oryginały lub kopie) podanych we

wniosku o ubezpieczenie (...) chyba, że zostały utracone na skutek rozboju lub wymuszenia rozbójniczego”,

stanowiących postanowienia, które zostały wpisane do rejestru postanowień wzorców umowy uznanych za niedozwolone, o którym mowa w art. 479⁴⁵ ustawy z dnia 17 listopada 1964 r. Kodeks postępowania cywilnego (jednolity tekst: Dz.U. z 2018 r., poz. 1360 ze zm.; dalej jako: „k.p.c.”), co stanowi naruszenie art. 24 ust. 1 i ust. 2 pkt 1 u.o.k.k. i nakazał zaniechanie jej stosowania.

II. na podstawie art. 27 ust. 1 i 2 u.o.k.k. uznał za praktykę naruszającą zbiorowe interesy konsumentów działanie Spółki, polegające na stosowaniu, w obrocie z konsumentami następujących postanowień, zamieszczonych we wzorcu umownym „Ogólne warunki ubezpieczenia pojazdów - C. Komunikacja”:

1. „Jeżeli naprawa pojazdu nie została udokumentowana imiennymi fakturami (rachunkami), wysokość odszkodowania nie uwzględnia podatku VAT”;

stanowiącego postanowienie, wpisane do rejestru postanowień wzorców umowy uznanych za niedozwolone, o którym mowa w art. 479⁴⁵ k.p.c., co stanowi naruszenie art. 24 ust. 1 i ust. 2 pkt 1 u.o.k.k. i stwierdził zaniechanie jej stosowania od dnia 15 stycznia 2011 r.

2. „C. nie odpowiada za szkody będące następstwem zdarzeń: (...) powstałych podczas kierowania pojazdem przez osobę uprawnioną do korzystania z pojazdu, która: znajdowała się w stanie nietrzeźwości, po użyciu alkoholu, narkotyków, innych środków odurzających lub leków o podobnym działaniu, (...);

3. „Jeżeli strona zmieniła siedzibę (adres) i nie powiadomiła o tym drugiej strony przyjmuje się, że obowiązek zawiadomienia lub oświadczenia został wypełniony przez wysłanie pisma pod ostatni znany stronie adres. W takim wypadku strony uznają, że pismo wywiera skutki prawne po upływie 14 dni od daty jego wysłania, choćby nie dotarło do adresata”,

stanowiących postanowienia, które zostały wpisane do rejestru postanowień wzorców umowy uznanych za niedozwolone, o którym mowa w art. 479⁴⁵ k.p.c., co stanowi naruszenie art. 24 ust. 1 i ust. 2 pkt 1 u.o.k.k. i stwierdził zaniechanie jej stosowania od dnia 10 kwietnia 2012 r.

III. na podstawie art. 27 ust. 1 i 2 u.o.k.k. uznał za praktykę naruszającą zbiorowe interesy konsumentów działanie Spółki, określoną w art. 24 ust. 1 i 2 pkt 3

też ustawy, polegające na stosowaniu nieuczciwej praktyki rynkowej, określonej w art. 5 ust. 1 w zw. z art. 4 ust. 1 i 2 ustawy z dnia 23 sierpnia 2007 r. o przeciwdziałaniu nieuczciwym praktykom rynkowym (jednolity tekst: Dz.U. z 2017 r., poz. 2070; dalej jako: „u.p.n.p.r.”), w postaci działania wprowadzającego w błąd, polegającego na zamieszczeniu we wzorcu umownym „Ogólne warunki ubezpieczenia pojazdów - C. Komunikacja” postanowienia o treści:

„W razie rażącego niedbalstwa Ubezpieczającego lub Ubezpieczonego odszkodowanie nie należy się”,

wskazującego na brak odpowiedzialności ubezpieczyciela w przypadku szkody wyrządzonej w wyniku rażącego niedbalstwa ubezpieczającego lub ubezpieczonego, podczas gdy art. 827 § 1 i 4 ustawy z dnia 23 kwietnia 1964 r. Kodeks cywilny (jednolity tekst: Dz.U. z 2019 r., poz. 1145; dalej jako: „k.c.”), przewiduje w takiej sytuacji możliwość wypłaty odszkodowania, gdy odpowiada to w danych okolicznościach względem słuszności i stwierdził zaniechanie jej stosowania od dnia 10 kwietnia 2012 r.

IV. na podstawie art. 26 ust. 1 u.o.k.k. uznał za praktykę naruszającą zbiorowe interesy konsumentów działania Spółki, określone w art. 24 ust. 1 i 2 tej ustawy, polegające na stosowaniu, w obrocie z konsumentami, następującego postanowienia, zamieszczonego we wzorcu umownym „Ogólne warunki ubezpieczenia pojazdów - C. Komunikacja”:

„Składka za niewykorzystany okres ubezpieczenia nie podlega zwrotowi, jeżeli przyczyną rozwiązania umowy było wypłacenie przez C. odszkodowania w wysokości równej sumie ubezpieczenia lub wartości pojazdu”,

które jest bezprawne w świetle art. 813 § 1 k.c. w zakresie, w jakim wyłącza obowiązek zwrotu składki za okres niewykorzystanej ochrony ubezpieczeniowej, jeśli przyczyną rozwiązania umowy było wypłacenie odszkodowania w wysokości równej wartości pojazdu i nakazał zaniechanie jej stosowania.

V. na podstawie art. 27 ust. 1 i 2 u.o.k.k. uznał za praktyki naruszające zbiorowe interesy konsumentów działania Spółki, określone w art. 24 ust. 1 i 2 tej ustawy, polegające na stosowaniu, w obrocie z konsumentami, następujących postanowień, zamieszczonych we wzorcu umownym „Ogólne warunki ubezpieczenia pojazdów - C. Komunikacja”:

1. „W przypadku wymagalności składki lub raty składki przed datą wypłaty odszkodowania, C. może potrącić z wypłacanego odszkodowania kwotę niezapłaconej, wymagalnej składki lub rat składki”,

które jest bezprawne w świetle art. 808 § 2 k.c. w związku z zastrzeżeniem możliwości potrącenia należnej składki z wypłacanego odszkodowania, niezależnie od tego, czy osoba, na rzecz której wypłacane jest odszkodowanie była osobą ubezpieczającą czy też osobą trzecią na rzecz której umowa ubezpieczenia została zawarta;

2. „W przypadku zajścia zdarzenia objętego umową Ubezpieczający lub osoba uprawniona do korzystania z pojazdu, a także Ubezpieczony jeśli wiedział, że umowę zawarto na jego rachunek, zobowiązani są do:

(...)

w razie zajścia zdarzenia uprawniającego do skorzystania z pomocy oferowanej przez producenta lub importera pojazdu w ramach gwarancji - skorzystania z niej w pierwszej kolejności”,

które jest bezprawne w świetle art. 805 § 1 k.c. w związku z wymaganiami przez Spółkę, skorzystania przez ubezpieczonego z pomocy ze strony innych kontrahentów konsumenta, w sytuacji, gdy przysługuje mu świadczenie ze strony Spółki, odpowiadające uiszczonyj przez konsumenta składce ubezpieczeniowej;

i stwierdził zaniechanie ich stosowania od dnia 10 kwietnia 2012 r.;

VI. na podstawie art. 106 ust. 1 pkt 4 u.o.k.k. nałożył na Spółkę:

1. z tytułu naruszenia zakazu, o jakim mowa w punkcie I sentencji karę pieniężną w wysokości 1.610.500,00 zł,

2. z tytułu naruszenia zakazu, o jakim mowa w punkcie II sentencji karę pieniężną w wysokości 1.114.961,00 zł,

3. z tytułu naruszenia zakazu, o jakim mowa w punkcie III sentencji karę pieniężną w wysokości 516.186,00 zł,

4. z tytułu naruszenia zakazu, o jakim mowa w punkcie IV sentencji karę pieniężną w wysokości 1.032.372,00 zł,

5. z tytułu naruszenia zakazu, o jakim mowa w punkcie V sentencji karę pieniężną w wysokości 1.032.372,00 zł.

Spółka odwołała się od ww. decyzji Prezesa UOKiK, zaskarżając ją w części dotyczącej pkt. I, pkt. III, pkt. IV, pkt. V, oraz pkt. VI ppkt 1, ppkt 3, ppkt 4 i ppkt 5, a ponadto wniosła o zmianę zaskarżonej decyzji w zakresie rozstrzygnięcia zawartego w pkt. VI ppkt 2 poprzez odstąpienie od wymierzenia kary pieniężnej lub jej znaczące obniżenie. Odnośnie praktyki polegającej na stosowaniu we wzorcu umownym postanowień uznanych za niedozwolone i wpisanych do rejestru, o którym mowa w art. 479⁴⁵ k.p.c. powód zarzucił, że powołane w zaskarżonej decyzji postanowienia zamieszczone we wzorcu „Ogólne warunki ubezpieczenia pojazdów - C. Komunikacja” nie są tożsame ze wskazanymi przez Prezesa UOKiK postanowieniami wpisanymi do rejestru. Brak wobec tego podstaw do uznania stosowania przez Spółkę zakazanej praktyki określonej w art. 24 ust. 1 i 2 pkt 1 u.o.k.k. Uzasadniając zarzuty dotyczące pozostałych pkt. wymienionych w decyzji, powód nie zgodził się z Prezesem Urzędu, że jego działania spełniają przesłanki praktyki naruszającej zbiorowe interesy konsumentów. Wobec braku podstaw do uznania działań powoda za praktyki naruszające zbiorowe interesy konsumentów również nałożenie na C. kar pieniężnych, było zdaniem powoda nieuzasadnione.

Wyrokiem z dnia 13 października 2014 r., sygn. akt XVII AmA (...), Sąd Okręgowy w W. - Sąd Ochrony Konkurencji i Konsumentów oddalił odwołanie Spółki i orzekł o kosztach postępowania.

Odnosząc się do uzasadnienia zarzutu dotyczącego pkt. I zaskarżonej decyzji, w którym powód wskazywał na brak tożsamości pomiędzy wymienionymi w tym punkcie postanowieniami OWU C., a postanowieniami, które zostały wpisane do rejestru klauzul uznanych za niedozwolone, Sąd Okręgowy uznał, że przy ustalaniu, czy porównywane klauzule umowne mają tożsame znaczenie należy badać, jaki był zamiar, cel i skutek obu postanowień. Zdaniem Sądu I instancji, należało zgodzić się z Prezesem UOKiK, iż analiza treści, celu i skutków wynikających z wymienionych w punkcie I postanowień, wykorzystywanych przez C. we wzorcu umownym OWU i porównanie ich ze skutkami wynikającymi z powołanych przez pozwanego postanowień, uznanych za niedozwolone i wpisanych do rejestru, o którym mowa w art. 479⁴⁵ k.p.c. wskazuje, że każdorazowo uprawniają one ubezpieczyciela do odmowy wypłaty odszkodowania bez potrzeby wcześniejszego ustalania, czy pomiędzy niedopełnieniem

obowiązków określonych w poszczególnych postanowieniach przez ubezpieczającego, a zaistnieniem szkody, obligującej do wypłaty odszkodowania, występował związek przyczynowo-skutkowy, zwalniający ubezpieczyciela z obowiązku wypłaty odszkodowania, co oznacza, że wynikający z postanowień wykorzystywanych przez C. jak i porównywanych z nimi postanowień, prawomocnie uznanych za niedozwolone, obiektywny skutek dla konsumentów jest taki sam. Biorąc pod uwagę adhezyjny charakter umów ubezpieczeniowych, Sąd ten stwierdził, że stosowane przez powoda ww. postanowienia umowne (wskazane w pkt. I zaskarżonej decyzji) mają charakter niedozwolonych postanowień umownych - kształtują bowiem prawa i obowiązki konsumenta w sposób sprzeczny z dobrymi obyczajami i rażąco naruszają jego interesy jako strony umowy ubezpieczenia.

Przechodząc do zarzutów dotyczących praktyki określonej w pkt. III zaskarżonej decyzji Sąd Okręgowy wskazał, że twierdzenia Spółki są błędne i nie zasługują na uwzględnienie, bowiem sformułowany przez pozwanego w zaskarżonej decyzji zarzut dotyczy stosowania przez powoda praktyki określonej w art. 5 ust. 1 w zw. z art. 4 ust. 1 i 2 u.p.n.p.r., polegającej na wprowadzającym w błąd działaniu, a nie zaniechaniu. Zarzucana powodowi praktyka wyrażała się konkretnym działaniem polegającym na zamieszczeniu w OWU jednoznacznie brzmiącej i nie pozostawiającej wątpliwości informacji, co do okoliczności, których wystąpienie powoduje, że „odszkodowanie nie należy się”. Zdaniem Sądu Okręgowego do stwierdzenia, że działanie powoda stanowiło praktykę określoną w art. 24 ust. 1 i 2 pkt 3 u.o.k.k. nie było konieczne wykazanie, że zostały spełnione przesłanki wymienione przez C. w odwołaniu. Wystarczające było wykazanie, że działanie powoda było sprzeczne z dobrymi obyczajami. Zamieszczenie we wzorcu umownym niepełnej treści przepisu ustawowego stanowiło działanie wprowadzające w błąd, które powodowało lub mogło powodować podjęcie przez konsumenta decyzji o rezygnacji z ubiegania się o wypłatę odszkodowania mimo powstania szkody.

Rozważając zarzuty dotyczące praktyki określonej w pkt. IV decyzji Sąd Okręgowy stwierdził, że narzucenie konsumentowi w treści OWU postanowienia, którego treść jest sprzeczna z art. 813 § 1 k.c., nakładającym na ubezpieczyciela obowiązek zwrotu części składki za okres niewykorzystanej ochrony

ubezpieczeniowej narusza zasadę równości stron umowy cywilnoprawnej, świadczy o wykorzystywaniu przez powoda pozycji silniejszej strony umowy i jest przejawem bezprawnego i rażącego naruszenia interesów konsumentów.

W następnej kolejności, rozważając zarzuty dotyczące pkt. V decyzji, Sąd I instancji za uzasadnioną uznał ocenę, że działanie powoda stanowi określoną w art. 24 ust. 1 i 2 u.o.k.k. praktykę naruszającą zbiorowe interesy konsumentów. Zdaniem tego Sądu również dokonana przez Prezesa UOKiK w zaskarżonej decyzji ocena stosowania w obrocie z konsumentami postanowień wymienionych w pkt. V zaskarżonej decyzji była właściwa, tj., co do tego, że obydwie stosowane przez powoda postanowienia wzorca OWU są sprzeczne z przepisami art. 808 § 2 k.c. i art. 805 § 1 k.c., a co za tym idzie, że zawarcie w OWU wskazanych postanowień jest działaniem polegającym na nadużywaniu pozycji profesjonalisty i zmierzającym do wykorzystania braku wiedzy, świadomości prawnej oraz doświadczenia konsumentów. Tym samym w ocenie Sądu Okręgowego działanie powoda należało ocenić jako bezprawne i wprowadzające konsumentów w błąd co do przysługujących ubezpieczycielowi uprawnień wynikających z wymagalności składki ubezpieczenia oraz ciążących na ubezpieczonych obowiązków związanych z zajściem zdarzenia objętego ochroną ubezpieczeniową.

Za nieuzasadniony Sąd Okręgowy uznał także zarzut błędnego zastosowania przez pozwanego art. 106 ust. 1 pkt 4 u.o.k.k., gdyż zdaniem Sądu na jego podstawie Prezes UOKiK uprawniony był do nałożenia na przedsiębiorcę, który dopuścił się stosowania praktyki określonej w art. 24 u.o.k.k. kary pieniężnej w wysokości do 10% jego przychodu uzyskanego w roku poprzedzającym rok nałożenia kary. Przy określaniu wysokości nałożonej decyzją kary pieniężnej pozwany prawidłowo uwzględnił dyrektywy wymiaru kary, a w uzasadnieniu decyzji szczegółowo wyjaśnił okoliczności, które miały wpływ na wysokość kar nałożonych na C. z tytułu każdego stwierdzonego naruszenia u.o.k.k.

Pismem z dnia 3 listopada 2014 r. powodowa Spółka wywiodła od powyższego wyroku Sądu Okręgowego apelację, zaskarżając go w całości. C. wniosła o zmianę zaskarżonego orzeczenia w całości poprzez uchylenie zaskarżonej decyzji w części, tj. w zakresie rozstrzygnięcia zawartego w pkt. I, pkt. III, pkt. IV, pkt. V oraz pkt. VI ppkt 1, ppkt 3, ppkt 4 i ppkt 5 zaskarżonej decyzji,

ewentualnie o zmianę zaskarżonej decyzji w części, tj. w zakresie rozstrzygnięcia zawartego w pkt. VI ppkt 1, ppkt 3, ppkt 4 i ppkt 5 poprzez odstąpienie od wymierzenia kary pieniężnej lub jej znaczące obniżenie oraz o zmianę zaskarżonej decyzji w części, tj. w zakresie rozstrzygnięcia zawartego w pkt. VI ppkt 2 zaskarżonej decyzji poprzez odstąpienie od wymierzenia kary pieniężnej lub jej znaczące obniżenie.

Wyrokiem z dnia 9 maja 2017 r., sygn. akt VI ACa (...), Sąd Apelacyjny w (...) zmienił orzeczenie SOKiK w części, tj. poprzez uchylenie decyzji w zakresie pkt. I oraz pkt. VI ppkt 1 i 2. Sąd II instancji oddalił apelację powoda w pozostałej części oraz orzekł o kosztach procesu.

W uzasadnieniu swego rozstrzygnięcia Sąd odwoławczy podzielił stanowisko Sądu Okręgowego w zakresie niezasadności zarzutów powoda kwestionujących pkt. III, IV i V zaskarżonej decyzji. Wskazał, że w orzecznictwie przyjmuje się, iż przeciętny konsument jest osobą dojrzałą i krytyczną, która posiada określony zasób informacji o otaczającej go rzeczywistości i potrafi to wykorzystać, dokonując analizy przekazów rynkowych. Jednakże poziom nasilenia powyższych cech u przeciętnego odbiorcy zależy od rynku, na którym stosowana jest dana praktyka. Konsument - nawet dobrze zorientowany i bardzo uważny - nie jest jednak profesjonalistą. Jego wiadomości nie obejmują wiedzy specjalistycznej, w tym prawniczej dotyczącej np. treści art. 827 § 1 i 4 k.c. Oceniając w tym kontekście naruszenia prawa, ujęte w pkt. III, IV i V zaskarżonej decyzji, Sąd II instancji uznał, że C. - stosując wskazane wyżej wzorce umowne - naruszyła zbiorowe interesy konsumentów, a jej odwołanie i apelacja okazały się w tym zakresie niezasadne.

Jednocześnie Sąd Apelacyjny wskazał, że powód miał rację, zarzucając w apelacji naruszenie art. 479⁴³ k.p.c. przez błędną jego wykładnię, polegającą na przyjęciu, że uznanie danej klauzuli umownej za niedozwoloną i wpisanie jej do rejestru postanowień niedozwolonych, o którym mowa w art. 479⁴⁵ k.p.c. ma skutek *erga omnes* oraz naruszenie prawa materialnego, tj. art. 24 ust. 1 i 2 pkt 1 u.o.k.k., w zakresie dotyczącym rozstrzygnięcia co do punktu I decyzji.

Sąd II instancji odwołał się w tym zakresie do uchwały Sądu Najwyższego z dnia 20 listopada 2015 r., sygn. akt III CZP 17/15 i wskazał, że w sytuacji, gdy wpis klauzuli do rejestru postanowień wzorców umowy uznanych za niedozwolone, o

którym mowa w art. 479⁴⁵ k.p.c., nastąpił na podstawie wyroku zapadłego w sprawie prowadzonej przeciwko innemu przedsiębiorcy, niż powód (co było w niniejszej sprawie bezsporne), Prezes Urzędu nie był uprawniony do wszczęcia w stosunku do niego postępowania o zaniechanie stosowania postanowienia uznanego za tożsame, jako praktyki naruszającej zbiorowe interesy konsumenta określonej w art. 24 ust. 2 pkt 1 u.o.k.k. (w brzmieniu obowiązującym w dacie wydania zaskarżonej decyzji). W konsekwencji zasadne było uwzględnienie apelacji w zakresie zmiany zaskarżonego wyroku poprzez uchylenie decyzji w pkt. I oraz w pkt. VI ppkt 1 i 2. Jak podniósł Sąd II instancji, w dalszym zakresie ingerencja w treść decyzji nie była możliwa, ponieważ powód nie zaskarżył odwołaniem jej punktu II, nie wnosił o uchylenie bądź zmianę decyzji w zakresie tego punktu decyzji, wniósł natomiast o zmianę zaskarżonej decyzji w zakresie rozstrzygnięcia zawartego w pkt. VI ppkt 2 poprzez odstąpienie od wymierzenia kary pieniężnej lub jej znaczące obniżenie. Stąd mimo, że powód nie zaskarżył decyzji w punkcie II, to jednak żądanie pozwu, jakim jest odwołanie obejmowało także wniosek o zmianę decyzji z pkt. VI ppkt 2 w zakresie kary pieniężnej związanej z praktyką, której zdaniem Prezesa dopuściła się Spółka. W ocenie Sądu Apelacyjnego, ponieważ zarzucenie stosowania praktyki, o której mowa w pkt. II decyzji, co do zasady było nietrafne z powodów wskazanych wyżej, mimo braku możliwości wzruszenia pkt. II decyzji, należało uwzględnić żądanie odwołania co do kary nałożonej za naruszenie zakazu, o jakim była mowa w pkt. II decyzji. Stąd także w tym zakresie decyzja została uchylona.

Zdaniem Sądu II instancji, dla losów apelacji w zakresie uchylonych punktów decyzji nie mogło mieć znaczenia powołanie się przez pozwanego Prezesa UOKiK, już po wydaniu zaskarżonego wyroku i po wywiedzeniu apelacji, tj. na rozprawie apelacyjnej w dniu 3 grudnia 2015 r., na to, że pod pozycją nr 2001 w dniu 10 czerwca 2008 r. została wpisana do rejestru klauzula tożsama z klauzulą, o której mowa w pkt. II ppkt 1 zaskarżonej decyzji o treści „Jeżeli naprawa pojazdu nie została udokumentowana imiennymi rachunkami wysokość odszkodowania nie uwzględnia podatku VAT”, wydana w sprawie przeciwko powodowej Spółce. Klauzula ta dotyczy pkt. II decyzji, który nie był objęty odwołaniem. Ponadto jest to nowy fakt spóźniony w rozumieniu art. 381 k.p.c., który Sąd II instancji miał prawo

pominać. Jak podkreślił Sąd Apelacyjny, wyrok w przedmiotowej sprawie wydany był w 2014 r. i można było tę okoliczność faktyczną podnieść przed Sądem Okręgowym. Podobnie jest z klauzulami wpisanymi do rejestru w 2007 r., co podnosił pełnomocnik pozwanego na rozprawie w dniu 25 kwietnia 2017 r.

Sąd Apelacyjny poddał również analizie uzasadnienie wyroku Trybunału Sprawiedliwości z dnia 21 grudnia 2016 r., sygn. akt C 119/15, dochodząc do wniosku, iż sprzeczność stanowisk Trybunału Sprawiedliwości i Sądu Najwyższego „jest pozorna”.

Co do wymierzonych kar pieniężnych - poza uchyleniem pkt. VI ppkt I i II zaskarżonej decyzji - w pozostałym zakresie apelacja została oddalona. W ocenie Sądu II instancji, nakładając kary, Prezes Urzędu nie przekroczył przysługującego mu uznania administracyjnego.

Pismem z dnia 18 września 2017 r. strona pozwana wywiodła od ww. wyroku Sądu Apelacyjnego skargę kasacyjną, zaskarżając go w części, tj. w odniesieniu do jego pkt. I i III. Orzeczeniu zarzucono:

1. naruszenie prawa procesowego, tj. art. 381 k.p.c. przez jego zastosowanie i art. 228 § 1 k.p.c. przez brak jego zastosowania przez Sąd Apelacyjny w (...) w stosunku do informacji o klauzulach wpisanych do rejestru postanowień wzorców umowy uznanych za niedozwolone i w konsekwencji nieuwzględnienie w trakcie postępowania klauzul wpisanych do rejestru pod numerami: 1581, 1582, 1583, 5988, 5989, 2001, podczas gdy informacja o występowaniu klauzul w rejestrze jest z mocy prawa jawna (art. 479⁴⁵ § 3 k.p.c.), podlega ogłoszeniu w Monitorze Sądowym i Gospodarczym (art. 479⁴⁴ § 1 k.p.c.) oraz wyrok, na podstawie którego klauzula jest umieszczana w rejestrze, korzysta z tzw. prawomocności rozszerzonej, tj. wywiera skutek wobec osób trzecich - konsekwentnie okoliczności te świadczą, że fakt występowania klauzul w rejestrze oraz ich treść nie wymaga dowodzenia i dlatego nie podlega rygorom zawartym w art. 381 k.p.c.;

2. naruszenie prawa procesowego, tj. art. 381 k.p.c. polegającej na jego błędnym zastosowaniu przez Sąd Apelacyjny w (...) w stosunku do klauzul wpisanych do rejestru pod numerami: 1581, 1582, 1583, 5988, 5989, 2001, skutkujące odmową uwzględnienia ich w toku postępowania ze względu na ich

spóźnione powołanie, podczas gdy konieczność powołania się przez pozwanego na treści zawarte w klauzulach pojawiła się dopiero po wydaniu wyroku przez Sąd I instancji ze względu na całkowitą zmianę linii orzeczniczej Sądu Apelacyjnego w (...) i Sądu Najwyższego w odniesieniu do praktyki opisanej w art. 24 ust. 1 i 2 pkt 1 u.o.k.k., w brzmieniu obowiązującym do dnia 16 kwietnia 2016 r., poprzez jej zawężenie tylko do sytuacji tożsamości z klauzulami wpisanymi do rejestru na skutek powództwa przeciwko przedsiębiorcy, któremu jest zarzucana praktyka na gruncie art. 24 ust. 1 i 2 pkt 1 u.o.k.k. Konsekwentnie powołanie się przez pozwanego na ww. klauzule nie mogło zostać uznane za spóźnione w świetle art. 381 k.p.c.;

3. naruszenie art. 321 § 1 k.p.c. w zw. z art. 378 § 1 k.p.c. w zw. z art. 478²⁸ § 1 pkt 1 k.p.c. w zw. z art. 81 ust. 1 u.o.k.k. w zw. z art. 24 ust. 1 i 2 pkt 1 u.o.k.k., przez ograniczenie zakresu przedmiotowego rozpatrywanej sprawy na skutek zbadania zasadności zarzutów z pkt. I i II zaskarżonej decyzji Prezesa UOKiK, tylko poprzez pryzmat wymienionych w tej decyzji klauzul wpisanych do rejestru, podczas gdy przedmiotem postępowania przed Sądem Apelacyjnym była tożsamość wymienionych w pkt. I i II klauzul stosowanych przez Spółkę, z tymi wpisanymi do rejestru, co uprawniało pozwanego do wskazania dodatkowych klauzul wpisanych pod numerami: 1581, 1582, 1583, 5988, 5989, 2001 i obligowało Sąd do zbadania, czy pomiędzy nimi, a tymi wymienionymi w pkt. I i II decyzji nie występowała tożsamość;

4. naruszeniu art. 24 ust. 1 i 2 pkt 1 u.o.k.k., w brzmieniu obowiązującym do dnia 16 kwietnia 2016 r., poprzez uznanie, że w odniesieniu do klauzul z pkt. I i II decyzji nie zachodzi opisana w tym przepisie praktyka polegająca na stosowaniu klauzul tożsamyh z tymi wpisanymi do rejestru, podczas gdy w świetle klauzul wpisanych do rejestru pod numerami 1581, 1582, 1583, 5988, 5989, 2001 należało dojść do odmiennego wniosku.

5. naruszenie art. 7, art. 10 Konstytucji RP i art. 16 ustawy z dnia 14 czerwca 1960 r. - Kodeks postępowania administracyjnego (jednolity tekst: Dz.U. z 2018 r., poz. 2096 ze zm.; dalej jako: „k.p.a.”), poprzez dokonanie własnej oceny zachowania Spółki w kontekście naruszenia zakazu stosowania praktyk naruszających zbiorowe interesy konsumentów, co następnie doprowadziło do

uchylenia decyzji w zaskarżonym zakresie, tj. kary, podczas gdy zachowanie to zostało już ocenione przez Prezesa Urzędu i uznane za praktykę naruszającą zbiorowe interesy konsumentów w prawomocnej (niezaskarżonej) części decyzji, którą Sąd Apelacyjny był związany co oznacza, że musiał przyjąć, iż ocena zachowania Spółki kształtuje się tak, jak przyjęto w decyzji;

6. naruszenie prawa materialnego, tj. art. 24 ust. 1 i 2 pkt 1 u.o.k.k., poprzez błędną wykładnię tego przepisu, a w efekcie jego niewłaściwe zastosowanie, polegające na uznaniu przez Sąd Apelacyjny w (...), iż praktyką naruszającą zbiorowe interesy konsumentów wskazaną w ww. przepisie art. 24 ust. 2 pkt 1 u.o.k.k. może być wyłącznie dalsze stosowanie postanowienia, wpisanego na podstawie art. 479⁴⁵ k.p.c. w brzmieniu obowiązującym do dnia 16 kwietnia 2016 r. do rejestru, przez przedsiębiorcę, który uczestniczył w postępowaniu zakończonym wpisem do rejestru i w stosunku do którego prawomocnym wyrokiem orzeczono zakaz stosowania w obrocie z konsumentami postanowienia o treści wpisanej do ww. rejestru.

W oparciu o tak ukształtowane podstawy kasacyjne, Prezes UOKiK wniósł o:

1) uchylenie zaskarżonego wyroku w zaskarżonej części i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania Sądowi II instancji, ewentualnie uchylenie zaskarżonego wyroku i orzeczenie co do istoty sprawy poprzez oddalenie apelacji Spółki w całości;

2) zasądzenie od powoda na rzecz pozwanego kosztów postępowania według norm prawem przepisanych;

3) przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania ze względu na występujące w niej istotne zagadnienia prawne;

4) rozpoznanie skargi kasacyjnej na rozprawie.

Strona powodowa złożyła pismem z dnia 17 października 2017 r. odpowiedź na skargę kasacyjną, wnosząc:

1) na podstawie art. 398⁹ § 2 k.p.c. w zw. z art. 398⁹ § 1 pkt 1 k.p.c., o wydanie postanowienia odmawiającego przyjęcia skargi kasacyjnej pozwanego do rozpoznania z uwagi na niewystępowanie w sprawie istotnego zagadnienia prawnego;

2) w przypadku przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania, na podstawie art. 398¹⁴ k.p.c., o oddalenie skargi w całości z uwagi na brak uzasadnionych podstaw;

3) o zasądzenie od pozwanego na rzecz powoda kosztów zastępstwa procesowego w postępowaniu kasacyjnym według norm przepisanych;

4) w przypadku uznania przez Sąd Najwyższy, że zachodzą podstawy do rozpoznania skargi kasacyjnej na rozprawie, o przeprowadzenie rozprawy także pod nieobecność powoda.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Skarga kasacyjna pozwanego okazała się niezasadna.

W rozpatrywanej sprawie nie budzi wątpliwości publicznoprawny charakter postępowania prowadzonego przez Prezesa UOKiK, okoliczność, że powód jest przedsiębiorcą w rozumieniu art. 4 pkt 1 u.o.k.k., a także fakt stosowania przez Spółkę w prowadzonej działalności gospodarczej wzorca umownego OWU, zawierającego zakwestionowane przez pozwanego postanowienia.

Skarga kasacyjna opiera się na dwóch grupach zarzutów: 1) naruszenia prawa materialnego poprzez przyjęcie - w ślad za uchwałą Sądu Najwyższego z dnia 20 listopada 2015 r., sygn. akt III CZP 17/15, i dominującą obecnie judykaturą - że wpis postanowienia do rejestru klauzul niedozwolonych działa na niekorzyść tylko i wyłącznie przedsiębiorcy pozwanego w sprawie o uznanie postanowień wzorca umowy za abuzywne (zarzuty nr 4 i 6, a pośrednio także zarzuty nr 1 i 3 skargi kasacyjnej); 2) naruszenia przez Sąd Apelacyjny prawa procesowego, w szczególności art. 381 k.p.c., umożliwiającego sądowi odwoławczemu pominięcie nowych faktów i dowodów, jeżeli strona mogła je powołać w postępowaniu przed sądem pierwszej instancji (zarzuty nr 1 i 2 skargi kasacyjnej). Także procesowy charakter ma zarzut nr 5, sprowadzający się do zakwestionowania działania Sądu II instancji polegającego na ocenie spornej decyzji, i w konsekwencji uchyleniu wymierzonej kary, dla której podstawą była niezaskarżona część decyzji (jej pkt II).

W kwestii zasadniczej, a więc oceny skutków oddziaływania wpisu do rejestru postanowień wzorców umowy uznanych za niedozwolone (art. 479⁴⁵ § 2

k.p.c.), Sąd Najwyższy przychylił się do poglądu wyrażonego w sprawie przez Sąd Apelacyjny, iż niewłaściwa jest wykładnia polegająca na przyjęciu, że uznanie danej klauzuli umownej za niedozwoloną i wpisanie jej do rejestru ma skutek *erga omnes*. Innymi słowy, Sąd Najwyższy w składzie orzekającym przychylił się do dominującego obecnie w orzecznictwie poglądu, w myśl którego rozszerzona podmiotowo prawomocność materialna wyroku uwzględniającego powództwo o uznanie postanowienia wzorca umowy za niedozwolone działa jednokierunkowo, tj. na rzecz wszystkich osób trzecich, ale wyłącznie przeciwko temu samemu pozwanemu przedsiębiorcy, przeciwko któremu ten wyrok został wydany.

Należy zauważyć, że Sąd Najwyższy w licznych rozstrzygnięciach jednolicie zajmował stanowisko w przedmiocie wykładni art. 24 ust. 2 pkt 1 u.o.k.k. Przepis ten przewidywał w stanie prawnym do dnia 16 kwietnia 2016 r., że przez praktykę naruszającą zbiorowe interesy konsumentów rozumie się godzące w nie bezprawne działanie przedsiębiorcy, w szczególności stosowanie postanowień wzorców umów, które zostały wpisane do rejestru postanowień wzorców umowy uznanych za niedozwolone, o którym mowa w art. 479⁴⁵ k.p.c. Art. 24 ust. 2 pkt 1 u.o.k.k. został uchylony z dniem 17 kwietnia 2016 r. przez art. 1 ust. 1 pkt 3 lit. b ustawy z dnia 5 sierpnia 2015 r. o zmianie ustawy o ochronie konkurencji i konsumentów oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. z 2015 r., poz. 1634).

Analiza dotychczasowego orzecznictwa w powyższym zakresie znalazła się m.in. w uzasadnieniach wyroków Sądu Najwyższego z dnia 12 lutego 2014 r. (III SK 18/13) i z dnia 7 marca 2017 r. (III SK 1/15). W rozstrzygnięciach tych zwrócono uwagę na zmianę linii orzeczniczej Sądu Najwyższego w analizowanej materii.

Po pierwsze, na tle art. 23a ust. 1 u.o.k.k. z 2000 r. oraz art. 24 ust. 2 pkt 1 u.o.k.k. z 2007 r. ukształtowała się początkowo linia orzecznicza, zgodnie z którą uznanie określonej klauzuli za niedozwoloną i wpisanie jej do rejestru działa *erga omnes* wobec wszystkich uczestników obrotu, w tym innych przedsiębiorców, a dalsze posługiwanie się klauzulą wpisaną do rejestru jest zakazane w obrocie prawnym nie tylko względem podmiotu, wobec którego to orzeczono, ale również w identycznych lub podobnego rodzaju stosunkach prawnych zawieranych przez osoby trzecie, bez ograniczenia w żaden sposób kategorii tych podmiotów (tak np. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 20 czerwca 2006 r., III SK 7/06, OSNP 2007 nr 13-

14, poz. 207). Pogląd ten został podtrzymany i rozwinięty przez Sąd Najwyższy w uchwale z dnia 13 lipca 2006 r., zgodnie z którą „stosowanie postanowień wzorców umów o treści tożsamej z treścią postanowień uznanych za niedozwolone prawomocnym wyrokiem Sądu Okręgowego - Sądu Ochrony Konkurencji i Konsumentów i wpisanych do rejestru, o którym mowa w art. 479⁴⁵ § 2 k.p.c., może być uznane w stosunku do innego przedsiębiorcy za praktykę naruszającą zbiorowe interesy konsumentów” (por. uchwała Sądu Najwyższego z dnia 13 lipca 2006 r., III SZP 3/06, OSNP 2007 nr 1-2, poz. 35, wyrok Sądu Najwyższego z dnia 5 czerwca 2007 r., I CSK 117/07, wyrok Sądu Najwyższego z dnia 11 października 2007 r., III SK 19/07).

Po drugie, doszło następnie w tej materii do zmiany linii orzeczniczej. Sąd Najwyższy uwzględniając stanowisko przyjęte w uchwałach z dnia 7 października 2008 r. (III CZP 80/08, OSNC 2009 nr 9, poz. 118) i z dnia 13 stycznia 2011 r. (III CZP 119/10, OSNC 2011 nr 9, poz. 95), doprecyzował pogląd wyrażony w uzasadnieniu uchwały III SZP 3/06, przyjmując, że praktyką naruszającą zbiorowe interesy konsumentów może być dalsze stosowanie postanowienia, którego treść jest identyczna z treścią postanowienia, które zostało wpisane do rejestru, tylko przez tego samego przedsiębiorcę, który uczestniczył w postępowaniu zakończonym wpisem do rejestru postanowień wzorców umowy uznanych za niedozwolone (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 12 kwietnia 2011 r., III SK 44/10). Wskazał jednocześnie, że z uwagi na zasady ustalania niedozwolonego charakteru postanowienia wzorca umowy nie jest możliwe traktowanie, jako praktyki naruszającej zbiorowe interesy konsumentów w rozumieniu art. 24 ust. 2 pkt 1 u.o.k.k., zachowania innego przedsiębiorcy, polegającego na stosowaniu postanowień wpisanych do rejestru postanowień wzorców umowy uznanych za niedozwolone i nakładanie kar pieniężnych z tego tytułu. Zapatrywanie to wywiódł nie tylko ze ściśle procesowego skutku wpisania niedozwolonych klauzul do rejestru, ale pogląd ten wynikał z analizy pojęcia bezprawności na tle powoływanej podstawy prawnej.

Wskazaną linię orzeczniczą podtrzymano i ugruntowano w uchwale składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego z dnia 20 listopada 2015 r. (III CZP 17/15, OSNC 2016 nr 4, poz. 40). W jej uzasadnieniu przyjęto, że przewidziana w

omawianym przepisie rozszerzona podmiotowo prawomocność materialna wyroku uwzględniającego powództwo o uznanie postanowienia wzorca umowy za niedozwolone działa jednokierunkowo, tj. na rzecz wszystkich osób trzecich, ale wyłącznie przeciwko temu samemu pozwanemu przedsiębiorcy, przeciwko któremu ten wyrok został wydany (podobne stanowisko można znaleźć w licznych orzeczeniach Sądu Najwyższego, przykładowo: w uchwale z dnia 7 października 2008 r., III CZP 80/08, OSNC 2009 nr 9, poz. 118, wyroku z dnia 23 października 2013 r., IV CSK 142/13, uchwale z dnia 13 grudnia 2013 r., III CZP 73/13, wyroku z dnia 12 lutego 2014 r., III SK 18/13, wyroku z dnia 20 września 2013 r., II CSK 708/12).

Z powyższą wykładnią zbieżne jest stanowisko wyrażone przez Trybunał Sprawiedliwości Unii Europejskiej w wyroku z dnia 21 grudnia 2016 r. (sprawa BP Partner, C-119/15,), co podkreślił w zaskarżonym orzeczeniu Sąd Apelacyjny, wskazując, że ewentualna sprzeczność stanowisk Sądu Najwyższego i unijnego Trybunału jest tylko pozorna (s. 29 *in fine* uzasadnienia wyroku), a co aprobeje także w całej rozciągłości Sąd Najwyższy orzekający w niniejszej sprawie (analogiczne stanowisko zajęto m.in. w postanowieniach Sądu Najwyższego z dnia 10 kwietnia 2019 r., I NSK 45/18 oraz I NSK 64/18).

Orzeczenie TSUE wskazuje na to w jakich przypadkach interpretacja spornego zagadnienia pozwala na stwierdzenie zgodności regulacji z prawem unijnym. Dokonana przez TSUE wykładnia prawa wspólnotowego jest wykładnią dopuszczalną, ale nie konieczną i jedyną. Kwestia ta została pozostawiona prawodawcy krajowemu. Skoro zaś - jak wyżej wyjaśniono - art. 24 ust. 2 u.o.k.k. nie jest samoistnym źródłem bezprawności praktyk wymienionych w jego punktach 1-4, zaś z uchwały Sądu Najwyższego o sygn. akt III CZP 17/15 wynika, że rozszerzona prawomocność działa wyłącznie na niekorzyść przedsiębiorcy, który był stroną postępowania zakończonego wpisem postanowienia do rejestru, to sąd krajowy orzekający w sprawie z odwołania od decyzji Prezesa UOKiK stwierdzającej naruszenie zakazu z art. 24 ust. 1 u.o.k.k. przez praktykę, o której mowa w art. 24 ust. 2 pkt 1 u.o.k.k., nie ma obowiązku dokonania prounijnej wykładni w tym kierunku, aby zachowanie przedsiębiorcy opisane w art. 24 ust. 2 pkt 1 u.o.k.k. uznać za bezprawne z mocy wyłącznie tego przepisu (por. m.in.

postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 7 marca 2017 r., III SK 13/15; wyrok Sądu Najwyższego z dnia 7 marca 2017 r., III SK 1/15 oraz postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 10 kwietnia 2019 r., I NSK 45/18).

Należy także podkreślić, iż w wyroku z dnia 26 kwietnia 2012 r. Trybunał Sprawiedliwości Unii Europejskiej (sprawa Nemzeti Fogyasztóvédelmi Hatóság przeciwko Invitel Távkozlási Zrt./Invitel, C-472/10) stwierdził, że art. 7 dyrektywy 93/13 nie ma na celu harmonizacji prawa krajowego w zakresie sankcji w przypadku uznania postanowienia wzorca umowy za nieuczciwe. Minimalny, wymagany przez prawo unijne, standard w zakresie granic rozszerzonej prawomocności wyroku wydanego w ramach kontroli abstrakcyjnej wymaga objęcia skutkami wyroku tylko wszystkich konsumentów związanych postanowieniami konkretnego wzorca (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 7 marca 2017 r., III SK 1/15, LEX nr 2298286). Dlatego przyjmowaną przez Sąd Najwyższy wykładnię art. 24 ust. 2 pkt 1 u.o.k.k. (w brzmieniu obowiązującym do dnia 16 kwietnia 2016 r.), zgodnie z aktualną i dominującą linią orzeczniczą, trzeba ocenić jako zgodną z prawem unijnym.

Podsumowując ten fragment rozważań, dotyczący zarzutów nr 4 i 6, a pośrednio także nr 1 i 3 skargi kasacyjnej, Sąd Najwyższy podkreśla, że podziela stanowisko wyrażone w uchwale siedmiu sędziów Sądu Najwyższego z dnia 20 listopada 2015 r., sygn. akt III CZP 17/15, opowiadające się za koncepcją jednokierunkowej prawomocności rozszerzonej, nieobejmującej wszystkich przedsiębiorców stosujących postanowienie tej samej treści normatywnej, co pozwany w sprawie, w której wydano wyrok uznający dane postanowienie za niedozwolone. Stanowisko to przyjął także orzekający w sprawie Sąd Apelacyjny, co zasługuje na aprobatę.

Odnosząc się do zarzutów naruszenia przepisów postępowania nr 1 i 2 skargi kasacyjnej, sprowadzających się do zakwestionowania postępowania przed Sądem Apelacyjnym, z uwagi na nadużycie przez ten Sąd możliwości pominięcia nowych faktów i dowodów przytoczonych w toku procesu przez Prezesa Urzędu (art. 381 k.p.c.) oraz nieuznania klauzul abuzywnych za fakty powszechnie znane i niewymagające dowodzenia (art. 228 § 1 k.p.c.), Sąd Najwyższy stwierdza, że są one niezasadne.

W omawianej grupie zarzutów skarżący stara się wykazać, że Sąd powinien uwzględnić zamieszczone w rejestrze klauzule niedozwolone z urzędu, albowiem informacja o występowaniu klauzul w rejestrze jest z mocy prawa jawna (art. 479⁴⁵ § 3 k.p.c.), podlega ogłoszeniu w Monitorze Sądowym i Gospodarczym (art. 479⁴⁴ § 1 k.p.c.), a wyrok na podstawie którego klauzula jest umieszczana w rejestrze korzysta z tzw. prawomocności rozszerzonej. Ten ostatni argument został już powyżej zakwestionowany przez skład orzekający w niniejszej sprawie, uwzględniający stanowisko Sądu Najwyższego zawarte w uchwale tego Sądu sygn. akt III CZP 17/15.

Sąd Najwyższy stwierdza, że Prezes UOKiK nie może wywodzić o konieczności weryfikacji całego rejestru przez sąd orzekający w sprawie, albowiem to na organie, który wydał zaskarżoną decyzję na mocy przepisów k.p.a. (m.in. art. 6, 7 i 11 tej ustawy), ciąży obowiązek wskazania dokładnej podstawy faktycznej i prawnej decyzji. Uregulowanie to po pierwsze umożliwia podmiotowi ukaranemu skuteczną polemikę ze stanowiskiem organu regulacyjnego, a po drugie jest przejawem pewności stosowania prawa, tak aby podmiot ukarany nie był zaskakiwany coraz to nową argumentacją na dalszych etapach postępowania.

Omawiane zagadnienie „powszechności danych” z rejestru klauzul abuzywnych można odnieść (porównać) do problematyki jawności i dostępności ksiąg wieczystych. Jak wskazuje się w orzecznictwie „okoliczność, że stan wpisów w księdze wieczystej jest jawny, a nadto dostępny za pomocą narzędzia o charakterze powszechnym, jakim jest Internet, nie czyni z tych wpisów faktów powszechnie znanych lub też znanych sądowi urzędowo” (zob. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 24 kwietnia 2013 r., IV CSK 596/12). W przywołanej sprawie Sąd Najwyższy dokonał analizy zasadności posługiwania się przez stronę argumentacją tożsamą z tą podnoszoną przez Prezesa UOKiK w sprawie niniejszej. Sąd Najwyższy stwierdził, że „jawność ksiąg wieczystych oraz dostępność ich treści w systemie informatycznym (art. 2 i 36¹ ust. 3 ustawy z dnia 6 lipca 1982 r. o księgach wieczystych i hipotece, jednolity tekst: Dz.U. z 2013 r., poz. 707 ze zm.) nie oznacza, że stan prawny wynikający z wpisu go księgi wieczystej jest faktem powszechnie znanym w rozumieniu art. 228 § 1 k.p.c. (...) Za powszechnie znane uważa się np. wydarzenia historyczne, polityczne, zjawiska

przyrodnicze, procesy ekonomiczne lub zdarzenia normalnie i zwyczajnie zachodzące w określonym miejscu i czasie, znane każdemu rozsądnemu i mającemu życiowe doświadczenie mieszkańcowi miejscowości będącej siedzibą danego sądu. Okoliczność przeto, że stan wpisów w księdze wieczystej jest jawny, a nadto dostępny za pomocą narzędzia o charakterze powszechnym jakim jest Internet, nie czyni z tych wpisów faktów powszechnie znanych lub też znanych sądowni urzędowo”.

Powyższe stanowisko Sądu Najwyższego można *per analogiam* przenieść do realiów niniejszej sprawy, a więc jawności i dostępności danych zawartych w rejestrze postanowień wzorców umowy uznanych za niedozwolone. Poglądy te należy odnieść także do innych rodzajów rejestrów mających przymiot jawności. W piśmiennictwie akcentuje się wartość, jaką jest jawność rejestru. W rejestrze ujawnia się treść wyroku co do brzmienia postanowienia, które zostało uznane za niedopuszczalne w obrocie prawnym. Jawność treści poczynionych wpisów powinna mieć nie tylko charakter formalny, ale również materialny, przejawiający się w jak najszerszej, łatwej dostępności do rejestru dla podmiotów zainteresowanych (stąd np. udostępnienie tych danych w Internecie; zob. *K. Flaga-Gieruszyńska*, Komentarz do art. 479⁴⁵ (w:) Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz, *A. Zieliński, K. Flaga-Gieruszyńska*, Warszawa 2017, Legalis, teza 2). Odróżnić należy jednak jawność rejestru od realnej wiedzy na temat zawartych w nich treści i dostępności tych treści. Na chwilę sporządzania niniejszego uzasadnienia ilość klauzul zawartych w rejestrze wynosiła 7418. W tym kontekście nie sposób zobowiązać rozstrzygającego sprawę sądu, do dosłownego „analizowania” rejestru w poszukiwaniu tożsamych klauzul, szczególnie w świetle przyjętego założenia o wąskim zakresie podmiotowym oddziaływania rejestru (konsekwencja przyjęcia poglądu wyrażonego w uchwale o sygn. akt III CZP 17/15). To organ powinien precyzyjnie i w odpowiednim czasie (na etapie wydawania decyzji) powołać określone, nielegalne postanowienia wzorców umownych. Podmiot, który wywodzi z danej okoliczności skutki prawne powinien się na nie powołać, a więc wskazać fakty i okoliczności, w tym wypadku fakt wpisu klauzuli określonej treści przeciwko określonemu przedsiębiorcy do rejestru (at. 6

k.c.), a okoliczność jawności rejestru stanowi ułatwienie dowodowe w postępowaniu przed sądem.

Nie można także uznać zasadności zarzutu pozwanego w zakresie naruszenia przez Sąd Apelacyjny art. 381 k.p.c., poprzez uznanie, że podniesione w trzy lata po wydaniu wyroku przez SOKiK argumenty były argumentami spóźnionymi. Przywołać należy w tym miejscu dotychczasową judykaturę. W wyroku z dnia 18 lutego 2016 r., sygn. akt II UK 43/15, Sąd Najwyższy wskazał, że „(...) skarżący nie może skutecznie żądać ponowienia lub uzupełnienia dowodu w postępowaniu apelacyjnym tylko dlatego, że spodziewał się korzystnej dla siebie oceny tego dowodu przez sąd pierwszej instancji. Na etapie postępowania apelacyjnego nie można naprawiać błędów popełnionych w postępowaniu przed sądem pierwszej instancji, więc potrzeba zmiany niekorzystnego dla strony wyroku nie może stanowić samoistnej podstawy powołania się w postępowaniu apelacyjnym na nowe fakty i dowody”. W tym kontekście, autor odpowiedzi na skargę kasacyjną trafnie zauważa, że z przywołanej przez skarżącego argumentacji jednoznacznie wynika, że Prezes UOKiK spodziewał się korzystnego dla siebie rozstrzygnięcia sprawy przez Sąd Najwyższy w sprawie o sygn. akt III CZP 17/15 i dlatego zaniedbał przeprowadzenia stosownego postępowania dowodowego w odpowiednim zakresie, próbując następnie naprawiać swoje błędy i uchybienia na etapie apelacyjnym (zob. s. 15 odpowiedzi na skargę kasacyjną). Jednakże, postępowanie takie jest sprzeczne zarówno z zasadą koncentracji materiału postępowania dowodowego, a ponadto wskazanie tego dowodu było możliwe już na etapie wydawania decyzji w sprawie. Jak wynika z rejestru klauzul niedozwolonych, klauzule nr 1581, 1582 i 1583 zostały wpisane do rejestru dnia 30 marca 2009 r., zaś klauzula nr 2001 dnia 23 sierpnia 2010 r., a zatem przed wydaniem decyzji w sprawie. Należy zauważyć, że późniejsze przywoływanie nowych argumentów (powoływanie się na tożsamość poszczególnych postanowień wzorca umownego) stawia powodową Spółkę w całkiem nowej sytuacji procesowej, w której już po złożeniu odwołania a następnie apelacji, musi zwalczać kolejne zarzuty, które powinny być sformułowane już w decyzji. W ocenie Sądu Najwyższego, w przedmiotowej sprawie nie zachodzą wątpliwości, że powołanie okoliczności, na które pozwany powoływał się na etapie postępowania

apelacyjnego było możliwe już przed SOKiK. Wskazanie na etapie postępowania apelacyjnego nowych dowodów, które mogły być przeprowadzone przed Sądem Okręgowym, wymagałoby umożliwienia powodowi odniesienia się do tych nowych okoliczności, przenosiłoby bowiem spór, który powinien być rozstrzygnięty w ramach postępowania pierwszoinstancyjnego na etap kontroli orzeczenia sądu pierwszej instancji.

Konkretne klauzule umowne stanowiły podstawę do nałożenia kar pieniężnych za naruszenie prawa antymonopolowego. Skoro kara jest reakcją na bezprawne działanie powoda, to nie może stanowić podstawy stwierdzenia bezprawności i nałożenia kary zachowanie, którego nie można było uznać za bezprawne w dacie wszczęcia postępowania antymonopolowego w postaci stosowania niedozwolonych klauzul, które zostały uznane za niedozwolone w toku postępowania drugoinstancyjnego (2015 r.).

W konsekwencji, zarzuty nr 1 i 2 skargi kasacyjnej nie zasługiwały na uwzględnienie.

Ostatecznie rozważyć należało zasadność zarzutu nr 5 skargi kasacyjnej (naruszenie art. 7 i 10 Konstytucji RP oraz art. 16 k.p.a.), mającego charakter procesowy, sprowadzającego się do zakwestionowania działania Sądu II instancji polegającego na ocenie spornej decyzji, i w konsekwencji uchyleniu wymierzonej kary, której podstawą była niezaskarżona część decyzji, tj. jej pkt II. Zdaniem pozwanego, decyzja w niezaskarżonej odwołaniem i następnie apelacją części stała się prawomocna i nie mogła podlegać ocenie na etapie postępowania apelacyjnego.

Zarzut ten nie zasługuje na uwzględnienie. Należy bowiem podkreślić, że związanie sądu w postępowaniu cywilnym decyzją administracyjną nie wyłącza dopuszczalności odmiennej oceny stanu faktycznego przyjętego za podstawę decyzji ani wnioskowania o skutkach prawnych innych niż te, dla których przewidziane zostało orzekanie na drodze administracyjnej, na co zwrócono uwagę w uchwale Sądu Najwyższego z dnia 9 października 2007 r., sygn. akt III CZP 46/07. W uchwale tej stwierdzono również, że: „(...) uprawnienie sądu do samodzielnego ustalania obiektywnych zdarzeń tworzących podstawę faktyczną rozstrzygnięcia nie może być w świetle art. 233 k.p.c. podawane w wątpliwość.

Ewentualne ograniczenia w tym względzie musiałyby wynikać z uregulowania ustawowego, co ma miejsce w przypadku skazującego wyroku karnego (art. 11 k.p.c.). Kognicja sądu nie może być ograniczona również co do możliwości wywodzenia dalszych skutków cywilnoprawnych z faktów poddanych ocenie organu administracyjnego w sytuacji, w której decyzja administracyjna tych dalszych skutków nie dotyczy”. Innymi słowy, w sprawach gdzie występuje decyzja administracyjna, ze względu na brak przepisu analogicznego do art. 11 k.p.c. (związanie sądu cywilnego prawomocnym skazującym wyrokiem karnym), sąd cywilny nie jest obowiązany uwzględnić stanu faktycznego ustalonego przez organ administracyjny.

Powyższe zapatrywanie, które podziela Sąd Najwyższy w orzekającym składzie, wzmacniają dwa dalsze argumenty.

Po pierwsze, zarówno w odwołaniu (zob. k. 30 akt sądowych), jak i w apelacji (zob. k. 138 akt sądowych), powód konsekwentnie wnosił o „zmianę zaskarżonej decyzji w części, tj. w zakresie rozstrzygnięcia zawartego w pkt. VI ppkt 2 zaskarżonej decyzji poprzez odstąpienie od wymierzenia kary pieniężnej lub jej znaczące obniżenie. Taka formuła wniosku zaskarżenia wraz z działaniem Sądu Apelacyjnego w niniejszej sprawie, koresponduje bez wątpienia z akcesoryjnym charakterem kar pieniężnych za naruszenie prawa antymonopolowego. Podkreślenia bowiem wymaga, że w niniejszej sprawie niezaskarżony pkt II decyzji nie został uchylony. Sąd II instancji zlikwidował jedynie skutek (konsekwencje) przedmiotowego naruszenia poprzez zniesienie kary pieniężnej w oznaczonym zakresie. O takie działanie Sądu wnioskowała powodowa Spółka i w postępowaniu przed SOKiK i w postępowaniu przed Sądem Apelacyjnym. W konsekwencji, nie można zgodzić się z formułą skargi kasacyjnej, zgodnie z którą Sąd II instancji rzekomo wyszedł poza zakres zaskarżenia.

Po drugie, argumentem o niezasadności zarzutu pozwanego w tym zakresie jest kwestia samej ważności decyzji i to nawet w jej niezaskarżonym zakresie (pkt II spornego rozstrzygnięcia). Jak wskazał trafnie Sąd Apelacyjny na etapie postępowania drugoinstancyjnego, dyspozycja art. 24 ust. 2 pkt 1 u.o.k.k. znajduje zastosowanie w razie naruszenia uprzednio istniejącego zakazu, którego źródłem jest prawomocne orzeczenie sądu, wydane w ramach tak zwanej kontroli

abstrakcyjnej. Jeżeli więc adresatem zakazu stosowania postanowienia wzorca umowy, które zostało wpisane do rejestru klauzul abuzywnych (art. 24 ust. 2 pkt 1 u.o.k.k.), jest wyłącznie przedsiębiorca, który był stroną postępowania zakończonego tym wpisem, a taki wniosek wynika z wykładni art. 479⁴³ k.p.c. przedstawionej w uchwale III CZP 17/15, wówczas decyzja Prezesa UOKiK nakładająca karę pieniężną na innego przedsiębiorcę za naruszenie tego zakazu, musi być uznana za pozbawioną podstawy prawnej (zob. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 7 marca 2017 r., III SK 13/15). Zważając na powyższe - w ocenie Sądu Najwyższego - w zakresie w jakim w przedmiotowej sprawie należało uznać decyzję za pozbawioną podstawy prawnej, decyzja ta nie wiązała Sądu. W takim wypadku nie dochodzi do sytuacji orzeczenia przez Sąd niejako „wbrew” treści decyzji, albowiem ta została wydana bez podstawy prawnej. W tym zakresie odesłać należy do przedstawionej powyżej, szerokiej argumentacji Sądu dokonanej w przedmiocie skutków podmiotowych wpisu klauzuli do rejestru i przychylenia się do poglądu Sądu Apelacyjnego w tej materii. W istocie nie można uznać, że w sprawie, która jest wynikiem hybrydowego modelu postępowania odwoławczego w przedmiocie decyzji administracyjnej, która kontrolowana jest w ramach etapu sądowego, a nie administracyjnego, nie można dokonać oceny prawnej tej decyzji (więcej nt. postępowania hybrydowego zob. *E. Stefańska*, *Procedury hybrydowe* (w:) *Postępowanie administracyjne i sądowniczo-administracyjne*, red. *M. Wierzbowski*, Warszawa 2019, s. 331-336).

Podsumowując ten fragment rozważań, sąd nie jest związany decyzją, w zakresie w jakim została ona skutecznie zaskarżona (tj. pkt. VI ppkt 2 decyzji) i którą kontroluje. Dlatego zarzut nr 5 skargi kasacyjnej okazał się niezasadny.

Mając na uwadze wskazane okoliczności, Sąd Najwyższy oddalił skargę kasacyjną na podstawie art. 398¹⁴ k.p.c. oraz w oparciu o art. 98 § 1 i 3 k.p.c. w zw. z art. 99 w zw. z art. 391 § 1 k.p.c. w zw. z art. 398²¹ k.p.c. oraz § 10 ust. 4 pkt 1 w zw. z § 14 ust. 2 pkt 1 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 22 października 2015 r. w sprawie opłat za czynności radców prawnych (Dz.U. z 2015 r., poz. 1804 ze zm.) zasądził od Prezesa UOKiK na rzecz powoda kwotę 540 zł tytułem zwrotu kosztów postępowania kasacyjnego.

